

"Кирило Кожум'яка" та інші українські легенди і перекази

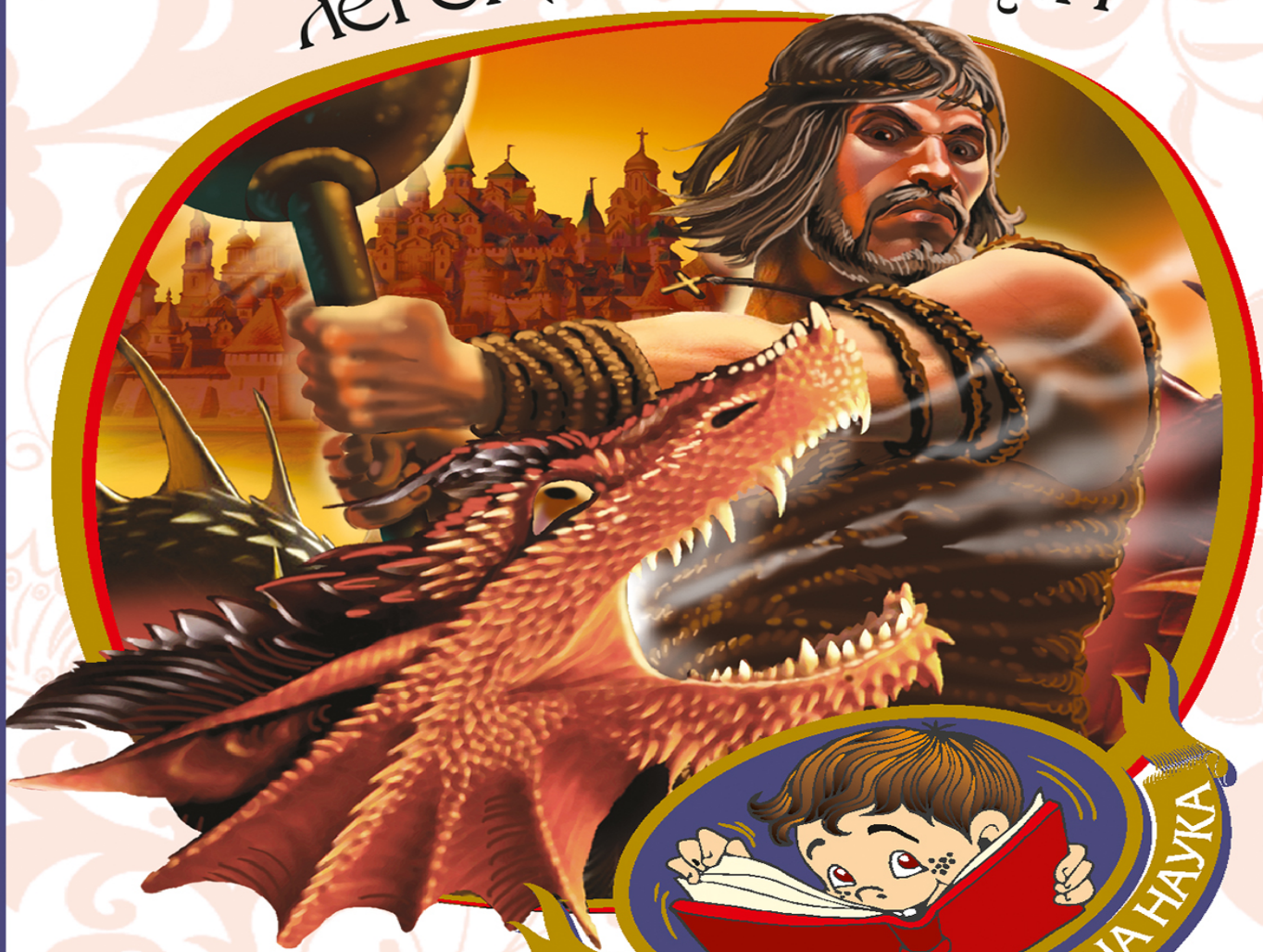
КУПИТИ

Про книгу

У збірці «Кирило Кожум'яка» та інші...» зібрано легенди і перекази, записані з уст старожилів із багатьох куточків України. Обидва жанри покликані зберегти свідчення про минуле краю. Виразно виявляється у цих творах зв'язок фантазійного з конкретними історичними подіями. Легенди та перекази завжди пропагують ідеї гуманності та соціальної справедливості. Фольклорні джерела народу невмирущі. Для широкого кола читачів.

«Кирило Кожум'яка»

та інші українські
легенди і перекази

© Видавництво "НК-Богдан"

ISBN 978-966-10-7627-2

**«КИРИЛО
КОЖУМ'ЯКА»
ТА ІНШІ УКРАЇНСЬКІ
ЛЕГЕНДИ І ПЕРЕКАЗИ**

ЛЮДИ КОЛИШНІ І МАЙБУТНІ

Колись були такі великі люди, що, бувало, по лісі ходили, як по траві, а то вже як наші люди наставляли, їден велетень і надібав десь нашого плугатаря з волами, з плугом і погоничем; та як надібав їх, так і забрав усіх на долоню та й приносить до тата.

— А подивись, — каже, — тату, які я надібав мишенята!

А тато глянув та й каже:

— Не мишенята то, сину, а то такі люди, що після нас будуть!

Ото і настало тепер наше покоління, а за велетнів і помину нема, тільки десь у церкві в Києві чи у Львові стоїть там нога з їдного велетня, і така, кажуть, прездорова, що аж до бані сягає. Отакі-то були люди! А то ще кажуть, що після нас такії будуть люди, що в наших печах їх дванадцять будуть молотити.

РОСА

Колись, то дуже давно було, жили на землі велети. Вони легко переступали з одної гори ногою на другу. Ті великани мали страшенну силу, але використовували її лише для добра. Вони ніколи нікому нічого злого не зробили. Тому їх завжди будуть споминати люди. Навіть як довго не падав дощ, то вони якось уміли притягувати хмари, де було треба землю зволожити. А роси тоді ще чомусь не було.

Десь перед тим, як мали прийти на землю такі люди, як ми, велети вже вимирали. Між тими останніми був і такий, що регулював дощ. Він тяжко заслаб, лежав на Бескиді, і дуже йому жаль було, що сохне все на землі, а він не може притягнути дощові хмари.

Уже пізнати було, що він умре і більше нічого не зробить для своєї землі.

Коли він останній раз важко зітхнув і його серце перестало битися, усе, що лише було на землі, — дерева корчі, трави різні, — все-все почало за ним плакати. Ті сльози стали росою, яка зволожує землю тоді, коли нема дощу.

То зелень так кожної доби оплакує доброго великана, який завжди рятував її від посухи колись, а тепер теж помагає росою.

У нас оповідали, що кожен великан щось добре умів робити таке, що того треба людям для щастя.

ВЕРХНЄ СИНЬОВИДНЕ

Люди не все були такі, як зараз. Були такі велети, що як один стояв на одній горі, а другий на другій, та й собі могли руки подати. Великани були.

Один такий велетенський схотів води пити, а ріки Стрий і Опір пересохли були трохи. Він нахилиться, аби з них допити там, де вони сходилися, а то вода каламутиться, хіба з піском смокче. Узяв він та й пониже того місця насунув землі, каміння. Високу таку греблю, гать наметав, як Червоні Береги. Вода сперлася, заповнила ту долину, і зробилося велике озеро. Вода чистенька стояла. Він напився та й так лишив озеро. Як води набралось повно, вона через гать переливалася і текла собі в провали.

Відси, від гір у тоті сині води клином заходила земля. Там і поля урожайні були на тім клинці. То — велике. І ліс недалеко. Зайшли туди люди, але не великани, а такі, як ми. Побудувалися, орали там. Одної днини надійшов туди велет той, знов хотів води напиться. Дивиться — а на тім сухім клині якісь мурашки, подібні до нього, лише дуже маленькі. Взяв їх разом з волами і плугом на долоню та й поніс показувати мамі:

— Дивіться, яких я мурашок найшов.

— Ой, то, синку, не мурашки. То по нас тут в горах такі люди будуть жити. Віднеси їх на те місце, звідки взяв.

Поклав він їх над тим озером і лишив. Заснували вони село та й назвали від тих синіх вод Синевідськом.

Тоді вся Скільська Верховина ще не була заселена, бо велети десь пропали, а нашим маленьким людям тут важко було в тих дебрях та лісах давати собі раду. Жили спочатку на долах, а в горах хіба

полювали. Але Синевідсько вже було. Воно старіше від Львова. Не знаю, чи правда то, але розказували, що це село найдавніше в нашій районі. Безпечно собі жили там люди.

З північного боку були відгороджені тим великим озером, а з полудня — горами та лісами.

Випав колись дуже слотливий рік. Дощі не переставали. Говорили, що над горами хмара урвалася. Води в кількох місцях перекочувалися через ту греблю. А Стрий пер з такою силою, що в однім місці перервав її. Вода з озера витекла вся. Дно висохло.

На ту долину перебралися люди. Там ще ліпші ґрунти. Поробили собі файні городи, садів порозводили стільки, що стали торгувати яблуками та сливами по світу.

Пониж того села заснувалося друге. Його назвали Нижнім Синевідськом. А то перше — Вишнім. Тепер пишуть Верхнє Синьовидне і Нижнє Синьовидне.

ЧОЛОВІЧКИ-БОГАТИРІ

Привіз чоловік до себе в город дві здорові каменюки, тобто на млин, чи на що. На млин же він не зібрався, а камені так собі і zostались на городі. Одначе чоловік той був дуже добрий і працьовитий хазяїн, то і не забував свого добра і інколи одвідував і тіі каменюки. Коли одного разу став примічатъ, що вони немовбито на друге місце перекочені. Приходить удруге — та ж притча. Подивився той чоловік, подивився, повів плечима та й подумав собі: «І що воно такеє значить, що моє каміння з одного місця на друге нечиста сила носить. Почекай же, вражий сину, підглежу я тебе, як ти моїм добром граєшся!» Та й вернувся додому, а на думці у нього все те каміння і хто його перекочує. Тільки він ні жінці, ні дітям і нікому об тій чудасії не промовив ні словечка і не порадився з ким розумнішим.

А як прийшла ніч, то заліз собі у бур'ян біля тих каменюк та й сподівається, чи не прийде той, що в болоті. От такий-то цікавий був собі той чоловік, хоч уже й немолоденький. Постривайте ж, що далі буде! Дивився він, дивився, аж обридло і очі позлипались, а потім

і зовсім заснув... Коли це прокинувся опівночі та й міркує собі: «Чого це я бісового батька у бур'яні опинився?» А далі й чує, що щось по землі гуркотить і якісь тоненькі голоски промовляють: «Кіть-кіть-кіть, кіть-кіть-кіть!» А в мого сіромахи і на душі похололо. «Пропав!» — дума собі, а далі опам'ятався та й міркує, що коли вже пропадуть к бісовому батьку, то хоч подивлюсь, що воно там діється. От і подивився, коли ж бачить, що двоє чоловічків, таких маленьких, ще менших, чим наші діти, як вже зіпнуться на ноги, сидять собі долі, кожний біля каменя і немовби сподіваються один на другого, щоб починать іграшки. А далі один, не діждавшись товариша, як ухопить рученятами каменя та геть, геть її і покотить, примовляючи: «Кіть-кіть-кіть!..» А каменяка, немов мерзлий кізяк по льоду, аж підскакує та летить. Коли це другий чоловічок простяг ніженьку і зупинив камінь та потім, в свою чергу, як хвисне другу каменяку так, що аж пір'я з неї летить, та ще й примовляє: «Кіть-кіть-кіть!» А товариш тільки ніженькою налучає, як би не дати маху.

Дививсь мій чоловік, та вже не сумно, а смішки йому стало, а далі й не витерпів та як схопивсь: «Чого це ви, бісові хлоп'ята, над моїм камінням глузуйте? Ось я вас, щоб не дурили!» Не в думці тому сіромасі, що то не звичайні діти, бо й на дітей зовсім не схожі, а дуже краще наших дітей. От як почули тії чоловічки людську мову, то немов змарніли і рученьки опустили, а обличчя їх, неначе крейда, біле зробилось. А у того чоловіка як камінь на серці наліг, так йому жалко, дуже жалко зробилось тих хлоп'ят. А далі один чоловічок і каже, та так гірко, ледве не плачучи: «Недобрий же ти, чоловіче. Ворог ти наш лютий! Нащо ти замовив з нами? Нам ще тільки три годочки зоставалось жити у вашому краї, а тепер...» Та, не домовивши, як схопив одно каміння та як улупить об друге, так тільки прах од тих каменяк посипався, немов з піску були зліплені. Жажнувся мій чоловік, і тіло все йому задрижало, хотів щось промовити, аж тих хлоп'ят уже слід простив, неначе в воду попадали, тільки каміння перед ним прахом слалось.

От така-то пеня лучилась нашому сіромасі. Тільки що ж би ви думали! Перед тим усі годи був дуже добрий урожай, а після того мов одрізало: ні сіна, ні жита, ні ярини не вродило. І все через тих чоловічків, що так вони ображені zostались мовою людською.

МЕЛІВСЬКИЙ БОГАТИР

Вселі Меловому на Херсонщині в одного чоловіка був жвавий хлопчина, з яким батько завше рибальчив. Коли він став уже парубком, то батько взяв з собою на лиман тягати невода. Невід був такий здоровий, що ледве тридцять чоловік могли його потягти. Один раз тягли його зимою по льоду. Був дуже холодний вітер, а тягти доводилось против вітру. Як найжвавішого, мелівського парубка поставили попереду. Всі поодвертались од вітру та й тягнуть собі абияк, а далі дехто почав пускати, але невід усе йшов та йшов. Тоді дехто давай навмисне кидать, а невід усе йде. Кинули всі двадцять дев'ять чоловік, а той мелівський один усе тяг. Тоді всі як крикнуть з дива. Він почув, оглянувся, аж він сам за тридцятьох тягне. Всім стало відомо, що се богатир. Він тоді як побачив, що вже його пізнали, кинув і собі лямку, плюнув та й каже: «Отеє ж ви мене тепер з'їли!»

Ще, кажуть, заплакав і пішов на високу могилу, що стояла недалеко.

Увечері всі бачили, як до тої могили летів змії, страшенно сиплячи іскрами. Ідучи на боротьбу до змія, богатир вирвав собі з землі тридцятипудовий якір, обламав йому лапи і тим бився зі змієм. Але йому не було ще двадцяти літ і не доля йому була побити змія. Бились вони так, що земля трусилася, рибалки цілу ніч не спали, молились за богатиря Богу. Але коли пішли, як сонце зійшло, то побачили, що могилу вороги розрили аж донизу і тут же лежали обидва мертві.

БОГАТИРСЬКІ КОНІ

І хав я вчора з дроздівським козаком Прокопом Ярмоленком із Дроздівки в Переходовку. Дорогою ми якось розбалакалися про коней, і я розказав йому, що бачив годів шість чи сім назад в Чернігові

на земській конюшні дуже гарного карабахського жеребця, що за того жеребця заплачено було шість тисяч карбованців і що як вели його раз із Носівки в Чернігів, то держали його на канатах два солдати і десять мужиків.

— А не знаєте, де тепер той кінь є? — попитав мене Ярмоленко.

— Бог його, — кажу, — знає: ті земські конюшні тепер знищені, а коні чи розпродано, чи що.

— Отже, я знаю, де той кінь, — каже Ярмоленко, якимось мудро всміхаючись. — Він хазяїна найшов.

— Якого хазяїна? Хіба він крадений був чи втеклий? Да й далеко йому хазяїна шукати: він куплений верст тисяч за дві.

— Та не те, — каже Ярмоленко. — Коли ви кажете, що то такий кінь був, що в дванадцяти насилу держали, то то непевний кінь був, не простий, а богатирський. А такий кінь зроду не вдержиться у простого чоловіка, а як прийде йому врем'я — безпремінно втече і знайде собі хазяїна-богатиря. Отож у нас є москаль одставний, так він ходив на заробітки у Чорноморії і розказував штуку про сєє. «Косило, — каже, — нас у хазяїна чоловік з двадцять чи, може, й більше. І був між нами один, бог його знає звідки, скільки не розпитували — не каже. Чоловік, як і всі люди: і косив так, як усі, тільки, було, як посядемо їсти, то він зроду не сяде вкупі з людьми, а набере собі хліба і всього та сяде оддалік і їсть. От косим ми неділь три, чи що, аж якимось біжить проти нас кінь, та такий, що я увесь світ сходив, а такого доброго коня не бачив». От отаман і каже: «Ану, хлопці, піймаймо сього коня, то, певне, буде од когось на порцію». От всі ми до коня. А той чоловік: «І не турбуйтеся, — каже, — дурно. Не піймаєте ви сього коня, опріч мене нікого він до себе не підпустить». Ми — в регіт, та все-таки до коня. Обступили ми його чоловік з двадцять, давай підступать, а він як вискалить зуби, як зарже — наче грім прокотивсь, та на нас. Ми — врозтіч, а він через нас так і перелетів, наче птиця, та одбіг трохи і став як укопаний. «А що, браття, — каже той чоловік, — піймали?» — «А ти піймаєш?» — питає отаман. «Я-то піймаю!» — «Гляди-ж, — каже отаман, — не піймаєш, то лопаток спитаєш».

А отаману да й нам досадно, значить, що ми всі не піймали коня, а він береться. От той чоловік іде до коня — той стоїть, як овечка. Підійшов зовсім, взяв за гриву, по шиї, по голові гладить, всміхаючись. Стоїть кінь. Погладив так та й каже: «Здоров, товаришу! Давно я ждав тебе та так дождався. Тепер, — каже, — не розлучимось!» А кінь на це як зарже! Та так прегарно, приязно. «Ну, погуляй же», — каже. Та до нас, а кінь стоїть. «Ну, — каже на хазяїна, — тепер нам треба розщитатись та й розпрощаємось». А він, значить, грошей за роботу ще ні копійки не брав. Хазяїн давай, було, просить, щоб зостався, так ні. «Не можна, — каже, — прийшов мій час, треба йти, куди мене бог посилає. Пошли ти, — каже до хазяїна, — купи півтора відра горілки за мої гроші, вип'ємо на прощання!»

От узяв один там два бочонки: один з піввідра, другий відерковий, сів на хазяйського коня — вмент придув з горілкою. От той чоловік узяв піввідерковий бочонок: «Оце ж мені, — каже, — братця, порція, а це вам». Та й дає нам відрове барильце, а сам відіткнув воронку, притулив барильце до рота, закинув голову та так духом піввідра й видув. «А закусувать, — каже, — не буду, не хочу вас обижать, бо як почну після цієї порції закусувать, то не стане усього того хліба, що вам хазяїн наготовив». Так взяв кришечку хліба і вкинув у рот. «Ну, тепер, — каже, — прощайте! А тії моїх три карбованці, що в хазяїна ще є, дарую вам на порцію!» Та прийшов до коня, взяв його за гриву та так без сідла і гнuzдечки й сів. Кінь як стрибне, так усіма чотирма ногами по копцю й вибив у коліно завглибки. Та й пішов далі. З півверсти ми його бачили, а там і щез, де й дівся. «От ми, — каже той москаль, — пішли по сліду, аж усюди так і знать: де ступне той кінь ногою, так копець у коліно. Так з півверсти слід був, а далі вже й не знать нічого. А він, значить, уже горою пішов, на крилах, бо богатирські коні крилаті!»

— Що ж се воно значить? — попитав я Ярмоленка, вислухавши сюю історію.

— А що воно значить? — одказує той. — Значить, той чоловік був природжений богатир, та коня йому до якого часу не було, а вони без

коня — нічого. От він і був так, як і простий чоловік: і косив, і все робив, як і всі люди. А прийшов його час, найшов його той кінь, що йому приділен, от він і пішов на своє місто, на службу.

— Яка ж у їх служба? І де вони живуть тії багатирі?

— Кажуть, десь на грانیці чи зміїв стережуть, чи бог його знає: сього вже іменно не докажу вам.

ЗМІЄВІ ВАЛИ

Вали ці зроблені змієм, який пожирав людей. Якось цей змії побачив двох святих — Кузьму і Дем'яна — й погнався за ними, щоб їх з'їсти. Кузьма і Дем'ян (вони були ковалями) встигли сховатися в кузню, де й заперлися. Змії пролизав залізні двері кузні й просунув туди язика. Тоді Дем'ян схопив кліщами змія за язика. Змії почав просити, щоб його відпустили.

— Досить, — казав він, — будемо миритися: хай буде вашою половина світу, а половина моєю. Я не буду чіпати вашої сторони, а ви — моєї. Переділімося!

— А як же ділитися? — кажуть Кузьма і Дем'ян. — Ми можемо не узнати межі: ти будеш показувати, що це твоя половина, а ми — що наша. Краще переорати пополам землю, щоб ти не перелазив на наш бік брати людей; бери тільки своїх!

Кузьма і Дем'ян сказали тут же, що самі вони не в силі орати плугом. Тоді змії сказав, що він переоре світ сам. На тому й погодились.

Кузьма і Дем'ян запрягли змія в плуг, а самі пішли за ним і переорали так світ раз від моря до моря. Та виявилось, що борозна була невелика, малопомітна. Тоді змії повернув удруге в склад орати по тому місцю, так що вал вийшов удвічі вище попереднього. Дотягнувши до синього моря, змії дуже стомився, його мучила така сильна спрага, що він обпився води і тріснув.

КИРИЛО КОЖУМ'ЯКА

олись да був у Києві якийсь князь (лицар) і був коло Києва змії. Кожного року посиляли йому дань: давали йому молодого хлопця або дівчину. Прийшла черга і на дочку самого князя. От і той послав її. Дочка була вельми красива і так прилестилась до того змія, що змії полюбив її.

Раз питається вона його:

— Чи є, — каже, — такий у світі чоловік, щоб тебе подужав?

А змії їй і каже:

— Є, тільки такий у Києві живе над Дніпром. Він як затопить хату, то дим аж під небесами стелиться. Той мене може перемогти, бо я який сильний, а він сильніший. Як вийде він на Дніпро мочити кожу, то не одну несе, а дванадцять, кине їх у Дніпро, то я вчеплюсь за їх, а він не тільки ті кожі, а ще й мене трохи на берег не витягне.

Взяла собі те князівна на думку, як би їй вісточку до отця подати і на волю до нього достатись. А був у неї голубок, вона згодувала його за щасливої години, ще як у Києві була. Що ж вона придумала? Храп! — і написала письмо до отця. Отак і так, каже, у вас, батюшка, є у Києві чоловік на ім'я Кирило Кожум'яка. Пошліть ви до нього старих людей з просьбою, чи не захоче він зі змієм побитись і мене, нещасну, з неволі визволить. Та просіть добре, батюшка, не принуждайте, щоб не обидився. Я за вас і за його буду Богу молитись. Да й храп! — і прив'язала письмо під крильцем свого голубка да і випустила його. Голубок і прилетів додому. А діти саме бігали по подвір'ю і побачили голубка, та й кажуть: «Таточку! Онде голубок од сестриці прилетів». Князь той перш зрадив, а послі подумав да й засумував: «І це ж уже проклятий ірод згубив мою дочку!» А далі приманив до себе голубка да дивиться, аж під крилом записка. Він на карточку, читає, аж дочка пише: так і так...

От і призвав він свою старшину і питає: «Чи є де такий чоловік, щоб переміг змія, і де живе він?» От і сказали йому: «Є такий, Кирило, що кожі мне над Дніпром». — «Як же б до нього приступити, щоб послухав і не обидився?» Порадившись, послали самих старших з дорогими подарунками. От і приходять вони до його хати, одчинили

помалу зо страхом двері да й злякались: дивляться, аж сидить сам Кожум'яка до них спиною, мнене руками дванадцять кож, тільки видно, як коливає великою білою бородою. От один кашлянув, Кожум'яка обернувся, а дванадцять кож тільки трісь! Кожум'яка перелякався і кожі порвав, обернувшись зразу. Старшина йому вклонилась і каже: «Отак і так, прислав до тебе князь з просьбою». А Кожум'яка і не дивиться, і не слухає — розсердився, що через них дванадцять кож порвав. Вони знов давай його просить і на коліна стали — і нічого не помагає. І пішли вони, повісивши голови. Що ж тепер робить? Розпитавшись добре, як все діло було, каже князь: «Чи не послати знов молодших до нього?» От і молодші пішли — нічого не вдіяли. Кожум'яка наче й не слухає. Аж послі схаменулись і послали до нього малих дітей. Ті як почали просить, як стали навколішки да як заплакали, то і сам Кожум'яка не витерпів і заплакав. «Ну, — каже, — це ж уже для вас я зроблю!» І пішов до князя. «Ну, — каже, — добре, приготуйте ж для мене дванадцять бочок смоли і дванадцять повісом конопель». Обмотався коноплями, обсмолився смолою добре і, взявши булаву (а в тій булаві було, може, пудів десять), приходить до змія. «Нащо, Кирило, — питається змій, — ти прийшов: битися чи миритися?» — «Де вже, щоб миритися! Битися з тобою, іродом!» — каже Кожум'яка. От почали вони битися, що аж земля гуде. Як розбіжиться змій да схопить зубами за Кирила да так кусок смоли і вирве; а він його здоровенною булавою як улупить, то так і вжене в землю. А змій уже, як огонь, горить, йому жарко, і поки збігає він до Дніпра, щоб напиться і вскочить у воду, Кожум'яка уже й обсмолився і обмазався. І знов вискакує з води проклятий ірод і що розженеться проти Кожум'яки, — він його булавою тільки луп; що розженеться, то все його булавою і по слові, і де попало. Бились-бились, аж курить. Уже й вечоріє, а вони все б'ються; уже й місяць засвітив, так тоді кончив Кожум'яка: таки доконав і убив чортяку і визволив князівну. Князь уже не знав, де його посадить, нагородив його.

От послі того вже і почали зватися Кожум'яки от Кирила Кожум'яки. Що ж послі зробив він із змієм? Е, Кожум'яка зробив трохи нерозумно,

бо взяв його спалив і пустив по вітру попіл. Так із нього вся тая погань: мошки, комарі і все таке. А якби він узяв да закопав той попіл в землю, то нічого б не було цього.

ЧУМАКИ І ХРЕЩЕННЯ КИЄВА

Чумаки чумакували по-божому, вони нічого поганого не робили й нікого не обманювали, а ще свого вступали. А скільки вони коло себе голодних годували! Тож кожную ходку які великі обіди справляли й так по хатах розсилали всякої всячини. А через те й мали всього, що тепер нікому й не сниться такого. А ще кажуть, що й наша віра пішла з чумаків. Вона-то десь була, а тільки що не в нас, а чумаки їздили по світі та й цю віру знайшли.

Кажуть, що князь Ладимир був найбагатший чумака. Він спочатку й сам з валкою ходив у дорогу, а потім, як уже розбагатів, що мав аж сорок сороків волів, то перестав сам ходити, а посилав найнятих чумаків. А тоді чумаки не тільки ходили в своїй землі, як оці, що недавно перестали ходити з чумачкою, а вони ходили й по чужих землях. Отако наберуть того, чого в чужій землі нема, та й везуть, а відтіля до нас привозять, чого тут нема. Й отож ходили вони, ходили скрізь по чужих землях і якимось ішли коло церкви та й зайшли, бачать, що люди вештаються, співають, та й думали, що якесь гульбище. Коли дивляться, аж ні, прибрано дуже гарно, все в золоті, аж сяє, піп ходє та кадить ладаном, а люди всі стоять, нахиливши голови, й щось тихенько шепчуть; а на хорах так браво співають, аж серце в'яне. Так їм чудно стало, ніхто не балакає, питаються, ніхто не одповідає. Всі в чистому повбирані, а чумаки в смолі й з батогами поміж ними стоять. Вийшли вони надвір, питаються, а їм і кажуть: та це ж церква, ми сюди ходимо Богу молитись.

Наслухались вони там багато про цю віру, набрали ладану та й поїхали. Як приїхали до Ладимира та й стали казати: «От ми надивилися й наслухалися, як люди живуть і як вони Богу моляться. Там аж за морем у чужій землі є така віра, що, якби ви пішли в їхню церкву та послушали, ви б і їсти не захотіли та слухали б і дивилися».

Накури́в Лади́мир лада́ном, па́хне бра́во. Ка́же він до своїх чу́маків: «Як бу́дете ви ще туди ї́хатъ, то візьміть і мене з собою». Так вони й зроби́ли, взяли його́ з собою. Приї́хав він, обі́йшов скрі́зь по церќвах, поро́зпитува́в ду́хівни́цтво про́ все, що хо́тів. І йому́ все ду́же спо́добало́ся. Пішо́в він до по́пів, ви́хрестився, ві́дгові́вся, а тоді ка́же чу́макам: «Не бе́ріть ні́якого кра́му, набе́ріть тільки хрестикі́в та лада́ну!»

Набра́ли вони на во́зи хресті́в і лада́ну, привезли до Ки́єва, а Лади́мир повисипав ті хрестики́ в ба́гатьох ха́тах і за́думав собі́ повихрещува́ти всі́х лю́дей. Коли́ рано ди́виться, аж з ко́жної ха́ти, де ле́жали хрести́, зроби́лась церќва, ге́ть і сті́ни й ба́ня, а на ба́ні хрест сто́їть. Йому́ ще бі́льше захоті́лося хрестити́ лю́дей. Взя́в він і за́гнав у Дні́про всі́х разом лю́дей, хто хо́тів, хто й не хо́тів, і там ї́х гу́ртом Лади́мир похрестив, всі́м да́вав хрестики́ й бу́в для всі́х ба́тьком хреще́ним. А ті церќви, що поро́били́ся з ха́тів, у я́ких бу́ли висипа́ні хрестики́, так і зали́шили́ся церќвами, а Лади́мир ди́вився на ці́ церќви та й збу́дував ще бі́льше та́ких са́мих.

МИХАЇЛ І ЗОЛОТІ ВОРОТА

Ко́лись да́вно то ще бу́в кня́зь на сві́ті Володи́мир. Володи́мир-кня́зь ца́рством всі́м о́бладує, а Михаї́л — то си́н ца́рський, але ще він мо́лодий, то на ца́рство його́ не са́довлять, нехай пі́дросте. А Володи́мир — то ста́ріший, то він усі́м і пра́вить. До́бре так о́це діе́ться. А в сто́роні та́тари своє́ ца́рство ма́ють. То ні́би одне́ ца́рство, а то, та́тарське, — дру́ге, і в сто́роні та́тари жи́ють. І знаха́рі та́тарські ста́ли воро́жити, дога́дались про́ Михаї́ла, ка́жуть свої́м: «Гляді́ть, щоб не бу́ло чо́го нам, ро́сте збо́ку ко́ло нас та́кий і та́кий Михаї́л, тепе́р от його́ і не чу́ти, а ви́росте то́й Михаї́л, тоді́ вже бу́демо зна́ти, що́ то за Михаї́л». Ка́жуть знаха́рі, що́ вої́н з нього́ ви́йде, мо́же, ще сві́т не ба́чив та́кого ли́царя.

Розка́зали знаха́рі про́ Михаї́ла, тепе́р тра́ щось ро́бити. Та́тарський пи́ше до Володи́мира: «Ми до́відали́сь, — пи́ше та́тарський, — за

Михаїла, він ще дитина: у вас його царство, його все буде, як підросте; то віддай нам його, будьмо сватами».

От Володимир скликає людей, говорить, що татарський хоче до себе взяти Михаїла; далі дає цю річ до саноту...

Міркували скрізь, чи зробити так, як татарський пише, і присудили, що віддаймо малого. Вся громада сказала так.

Ну, ото присудили так, Володимир примітив, що Михаїл став хмурий дуже, ходить такий засмучений... А Михаїл був уже парубок літ вісімнадцяти. Спитав Володимир його, що йому за туга така:

— Михайлятко-дитятко, чого ти засмучений такий? В тебе чаша золота вина повная завжди, і часть Києва на тебе йде... Мені так здається, що журитись тобі нема чого.

Михаїл і каже Володимирові:

— Господарю-царю Володимире! Так, у мене чаша золотая вина повная завжди, і часть Києва на мене йде, але київська громада, то зла в неї рада!..

Володимир на цеє промовчав, а Михаїл каже до меча свого, що на стіні висів:

— Мечу мій, мечу, та на татарове!

Михаїлові байдуже, що татари хтять його брати, він меч свій як візьме, то... Але Володимир цеє вислухав і дивиться, що Михаїл малий такий, і каже йому:

— Михайлятко-дитятко, молоде ти й неспособне! То тра, щоб бути літ двадцять або тридцять, тоді хіба за меч можна братись!

Володимир так до Михаїла говорить, а Михаїл йому одказує по-своєму:

— Господарю-царю Володимире! Возьми ти утятко молоденьке і пусти на море синеньке: воно попливе, як і стареньке.

Тоді Володимир каже до Михаїла:

— Як так оце ти говориш, то Боже тебе благослови!

Після того Михаїл взяв меч, коп'ю, коня йому вивели. Їде Михаїл і зустрічає, що стоїть татаруга, турок той. Михаїл нічого не робив, іно перехрестив військо татарське своїм мечем. То на обидві сторони

Михаїла не стало того війська: на ліву сторону, то так, як огнем спалило, на праву — так, як соломі виклав. Як посік теє вже військо Михаїл, то поїхав у світ, і прийшлося йому їхати через царські ворота, то до їдного стремена взяв на ногу одну половину, а на другу ногу, до другого стремена, взяв другу половину. З тими ворітьми поїхав за якісь гори і став там жити.

То й досі, кажуть, живий, а може, й помер... Так оце розказують про Михаїла.

ШОЛУДИВИЙ БУНЯК

Буняк, що його на глум називають у народі шолудивим розбійником, нападав на найближчі околиці та тривожив усе, що там жило. Найбільше старався він награтити майна занапащених ним мешканців, яким удержував військо, що кочувало межі видними горбами на північ від Завадова, покритими чорним лісом. Руський князь, володар сеї країни, поставив на відсіч Бунякові своє військо за рікою Золота Липа, на схід, на тім самім місці, де пізніше князі Мазовецькі поклали замок, де люди мешкають і досі, обставлений стіною та вежами, з котрих лишилася ціла лиш одна. А проте, чуючи свою слабість, він не зважився вдарити на свого противника і довго стояв не без страху і сумніву, поки сивий дід, появившись у сні, не спонукав його до нападу та не навчив його способу, як і з якого боку зробити вилазку, котру він і сповнив з несказанною відвагою. Бійка була з обох боків завзята, нарешті Буняк був переможений, а військо його почасті розігнано, почасті потопилося в Золотій Липі. Самому Бунякові відтято голову, котра котилася та тікала так із місця битви, і ледве догнали її в полі, що за містечком Тисменицею. Через те місце назване Погонєю. Стільки я чув із уст тутешнього простого люду.

БУНЯКОВЕ ЗАМЧИЩЕ

Про це замчище багато дечого розказують. Найлучче, якби ви спиталися у нашого добродія: у його там у церковних записах,

кажуть, є переписано про все — і коли ті вали повисипувані, і хто тії мури мурував, що тепер од їх тільки цегла та каміннячки валяються. Про все там є. То, бачите, інші говорять, що там колись місто було ніби на тому городищі; говорять, що й церква була і що тую б то церкву перенесено в Деревичі.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

BOOK2GO
ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ

КУПИТИ